

Iskola élet-közben

Ne legyen melléktantárgy

Már itt-ott sárgulni kezdenek a kertekben a fák, s jelzik a szeptember, az iskolai év kezdetének a jöttét. A középiskola első osztályába lépő tanulók gondja, dilemmája ilyenkor nemcsak az, hogy miként illeszkednek be az új diákközösségbe, az iskola kialakult rendjébe és légkörébe, hanem az is, hogy az általános iskolából felvett „túlmunkájukból” mennyit tarthatnak meg maguknak. Nem megy-e vajon a középiskolában a tanulmányok rováására, ha a nyelvórákra, zeneórákra, sportfoglalkozásokra járnak?

„Látatlanban” nehéz tárcsot adni, mert, hogy ki mit bír el, az mindig a képességtől, fizikumától függ. A leghelyesebb tehát megvárni egy-két hónapot, s akkor már világosan látszik, hogy mit s milyen mértékben célszerű különmunkaként vállalni a tanulóknak. Különben, ha a tanuló nem a várt szinten szerepel, a pedagógusok maguk is keresik a problémák okát, s ha a túlmunka okozza, azonnal kéri a megterhelés csökkentését. De jó, ha a szülő maga is figyeli ebben az időszakban a gyermekét, s figyelmzetést nem várva intézkedik.

Ahogy visszagondolok az elmúlt évekre, az az észrevételem, hogy elég sok azoknak a gyermekeknek a száma, akik túlzott különfoglalkozást vállaltak magukra. Szép dolog az, ha a

szülő sokat akar „kihozni” a gyermekéből, de nem szabad azonban elfelejteni, hogy egy bizonyos határon túl már minden jó szándék káros, mert túlterheléshez vezet. A realitásokat a különórak vállalásánál is tudomásul kell venni, megnyugodni abban, hogy egy-egy tanuló számára az is szép teljesítmény, ha jó eredménnyel végzi a középiskolát. S ha a tanuló érzi, hogy a többletmunkák miatt nem tudja teljesen ellátni iskolai kötelezettségét, ezt a szülőnek is illik józanul tudomásul venni, mert az a legfontosabb, hogy a gyermek elsősorban a választott pályán állja meg kitűnően a helyét.

A túlterhelés megszüntetése tehát lényeges, s mégis, amikor a különórak elhagyására kerül a sor, egy kicsit mindig szomorú vagyok, mert azt látom, hogy többségben a „visszalépéskor” a zenetanulás lesz a „károsult”.

Miért fáj ez a veszteség? Elsősorban azért, mert nagy a veszteség. A zenei műveltség ugyanis új tartalommal, nemes érzésvilággal gazdagítja a fiatalok személyiségét. A zene révén gazdag skálájú szórakozási lehetőség nyílik a tanulóknak, s végül is a zenei képzettség a művelt ember egyik ismertető jegye. Hadd mondjam meg: én mindig sajnáltam egy kicsit azt az embert, akit nem tanítottak

meg a zene megértésére, élvezésére, mert sok szép időtöltéstől, szórakozástól fosztották meg ezzel. Úgy vélem, hogy a zene a technika legmagasabb fokán is — haladva a korral, s az ember igényeivel — a művészet egyik legszebb ága és az emberek egyik legnemesebb időtöltése lesz.

Elítélem azt a szülői felfogást, amelyik mindenáron művészt akar nevelni gyermekéből, annak ellenére, hogy meg sem győződött tehetségéről. Nem nézem jó szemmel, ha hajszolja, őrzi gyermekét, s közben nincs is a gyermekében képesség. (A zeneoktatók is vigyáznak arra, hogy ne váljanak a gyermekek és a szülők, a korán elisietett dicséretet, az érteken jóval felüli ítéletek áldozatává.) Nem ilyen „zenetanulásra” gondolok. Ne azért tanuljon csak zenét a gyermek, hogy művész legyen, hanem azért, hogy megértse a zene nyelvét; hogy élvezni tudja és megszeresse. (Ha valakiben e közben különös tehetséget fedeznek fel, azt ügyse hagyják annyiban a zenetanulók. S ma már az oktatás ingyensége révén, anyagi áldozatát se kér a szülő a képzés.) Azt, hogy szebb és tartalmasabb legyen az élete, s a művészet világában is kitaruljon előtte egy új kapu. Mert különös, nagyon különös világ a zene birodalma. Amíg valaki nem foglalkozott vele, nincs hiányzása. De ha megkedvelte és megszerette, akkor örökre hozzákapcsolódik az életéhez, egy idő múltán hiányzik, s talán nem is tud igazán élni nélküle. Ezért kell nagy gondot fordítani, s nem egyszerűen melléktárgyként kezelni a középiskolában azt a néhány órás énekkört. S úgy vélem, ezenkívül se ártana szakkörök, zenei klubok révén bevonni a fiatalokat a zene világába. S most megkülönböztetve megnézzük a zene jelentőségét — s egyben a zenét tanító pedagógusok felelősségét — mert a szabadidő kulturált eltöltésére nevelés fundamentumai között a zene ismerete és szeretete épp oly lényeges, mint a jó könyv, a színház, a képzőművészet élvezése, vagy akár a sportmunka. S ma, amikor felcsillant a reménye annak, hogy a tanulók túlterhelése mérséklődik, abban is reménykedünk, hogy talán több lesz a hangversenyekre, zenei előadásokra járó fiatalok száma. Nem ártana tehát az ifjúság zenei nevelésének érdekében is több propagandát kifejteni, mert az a többlet, melyet általa az ifjúság kap — megéri a fáradozást...

Bánfalvi József

Vizsgálathoz — egy csepp vér

Új eljárás a szellemi fogyatékosok megállapítására
Külföldi érdeklődés a magyar gyakorlat iránt

A fel nem ismert betegség következtében szellemi fogyatékosá váló gyerekek gondozása a szülőkre és az államra egyaránt nagy anyagi terhet ró. Éppen ezért idehaza és külföldön egyaránt nagy érdeklődéssel fogadták a szakemberek azt az új magyar eljárást, amely egyebek között ennek megelőzését is szolgálja. A Magyar Tudományos Akadémia biokémiai intézetének enzimológiai részlegénél a Chinoin nagytétnyi gyáregységének gyakorlati közreműködésével most olyan szabadalmazott, világviszonylatban új eljárást dolgoztak ki, amely minden bizonnyal forradalmat jelent az orvosi diagnosztikában.

Mint dr. Dévényi Tibor, a biokémiai intézet főmunkatársa elmondta: a találmány gyakorlati jelentősége rendkívül sokrétű. A műanyag lemez, amelynek segítségével a rendkívül olcsó és gyors eljárást végzik, Fixionnak nevezték el. A műanyag lemezre szerves mügyanták keverékét, amikor megszárad, erre futtatják a vizsgáló személy egy csepp véré. A szerves mügyanta különböző foltok formájában kimutatja a szervezet aminosav anyagcseréjének olyan kóros állapotait, amikor a vérben, illetve a vizeletben bizonyos aminosavak halmozódnak fel.

Az ilyen anyagcsere zavart — melyek közül leggyakoribb az úgynevezett fenilketonuria — korai felismerésével megakadályozható az egyébként másfél-két éves korban elkerülhetetlenül jelentkező és gyógyíthatatlan szellemi fogyatékosok kialakulása. Ezért számos országban már kötelező fenilketonuria vizsgálatot végeznek csecsemőknel; az eddig ismert módszerek hiányossága azonban, hogy kivitelezésükhez különleges mikrobiológiai felszerelés szükséges, s emellett a módszerek sajátosságai, ami azt jelenti, hogy egy vizsgálattal egyidejűleg csak egyféle kóros állapot mutatható ki. A Fixion—50x8 egy csepp vérből, egyszerű eszközök alkalmazásával gyors vizsgálatot tesz lehetővé, és mindössze egyetlen vizsgálat eredményeként bármely aminosav jelentését kimutatja.

Más területeken már eddig is nagy sikerrel alkalmazták az említett — és szaknyelven szólva incoereló — mügyantákat az úgynevezett vékonyréteg kromatográfiában. A Chinoin nagytétnyi gyáregysége által már forgalomba hozott Fixion—50x8 le-

mez azonban nemcsak a laboratóriumi diagnosztika számára jelentős, hanem szinte felbecsülhetetlen távlatot nyit a fehérjekutatásban, a növény-nemesítésben, a takarmányvizsgálatban is. A korábban alkalmazott módszerek igen drágák voltak. Jellemző, hogy például az úgynevezett aminosav-analízis egyetlen vizsgálati költsége több száz forintba rögött, a magyar eljárás nyomán azonban egyetlen lemez alig 25 forintba kerül, ráadásul egyszerűen tíz anyag vizsgálat is elvégezhető vele. Az új eljárás nyomán egyszerűsödhet a munka a növény-nemesítésben is: eddig egyet-

len új fajta kitermesztéséhez nem kevesebb, mint 3-4 ezer elemzést is el kellett végezni. Egy-egy kutatóintézetben azonban egyszerre számos témával foglalkoznak: alapvető jelentőségű tehát az időmegtakarítás is. Eppen a tizedére csökkenthető a növény-nemesítő munkája: a 3-4000 helyett mindössze 300 elemzés is eredményt hozhat az új eljárással. A módszer jelentőségét az is bizonyítja, hogy a nyugatnémet Mache-rey—Nagel cég — a szakmában egyike a legismertebbeknek — megvásárolta, és a nyugati országokban Ionex néven megkezdte forgalomba hozatalát. (MTI)

Sajt, kéreg nélkül

A hagyományos módszerrel készített sajtot a préselés és a sózás után kéreg vesztik, és az így módosított sajtot érlelőláda rakják. Ez a láda már négy-szögletes és végeredményben megadja a sajt végső formáját. Ezután következik a préselés, és az úgynevezett érlelés, amely 5-6 napig tart. Ez idő alatt a filmréteg egyenesen feltapad a sajt felületére. De, ezzel meg korántsem ért véget a gyártás folyamata, hiszen ezt követően 20-23 fok hőmérsékletű érlelőbe helyezik el a sajtot, ahol az árut három-négy hétig tartják. A sajt anyaga ekkor alakul át, és a belső felületeken lyukak képződnek.

A kísérletek során egyértelműen beigazolódott, hogy a fóliában érlelt sajt jobb minőségű, mint a régi módszerrel készített. A feldolgozott tejtermék íze „tisztább” és az áru színe is megfelelőbb. Még a kéreg közvetlen közelében sem tapasztalni beszáradást, tehát ennél a sajtjánál a vásárló semmiféle károsodás nem éri. De jól járnak a gyárak is, hiszen a szögletes formával jobban ki tudják használni az érlelőtérrel. A tárolt sajt mozgatlansága is könnyebb, hiszen emelvényekkel targoncák alkalmazhatók a dobozok szállításánál. Az érlelés alatt az új módon előállított sajtjélel nem kell kezelni, ami szintén megkönnyíti a sajtot, hiszen a hagyományos módszerrel legalább öt naponként meg kellett forgatni a sajtot.

A vásárlók egyre többször találkozhatnak majd az üzletekben a kéreg nélküli, szögletes ementáli sajttal, amelyek lényegében „olcsóbbak”, hiszen nem kell időben helyezni és abba gondosan becsomagolják. Ezután ezt a

vékony filmréteget összehegesztik, és az így módosított sajtot érlelőláda rakják. Ez a láda már négy-szögletes és végeredményben megadja a sajt végső formáját. Ezután következik a préselés, és az úgynevezett érlelés, amely 5-6 napig tart. Ez idő alatt a filmréteg egyenesen feltapad a sajt felületére. De, ezzel meg korántsem ért véget a gyártás folyamata, hiszen ezt követően 20-23 fok hőmérsékletű érlelőbe helyezik el a sajtot, ahol az árut három-négy hétig tartják. A sajt anyaga ekkor alakul át, és a belső felületeken lyukak képződnek.

Szikonorfából készült ajándék múmia

Rendkívüli egyiptomi lelet — egy 2500 éves múmiát — őriznek a pápai református egyházkerület tudománygyűjteményének gazdag anyaga között. Az idén fennállásának 440. évfordulóját ünneplő híres pápai kollégium egykori diákjai, tanulmányaiknak befejezése után is élénk kapcsolatot tartottak a tudományok e dunántúli bölcsőjével. Tudományos, irodalmi, művészeti munkáikból, a világ különböző tájain tett vándorútjaik során megismert érdekes népművészeti, történelmi vagy tudományos értékekből szívesen küldözgettek az egykori alma maternek, az ott nyert ismeretek iránti őszinte hálaérzet, az alkotások mélyebb értékelése és elismerése, vagy a tudós iskola ismeretnyújtó színvonalának fokozása készítette őket erre. Az egyik volt kollégista diák, Markstein Károly — későbbi egyiptomi orvos — szállította a szikonorfából készült múmiát Pápar. A piramisok országában az aulmini (a görögök egykori panopolisa, s az egyiptomiak apu-ja) ásításokból került elő 1884-ben a koporsó, amelyet a hálás diák 1885-ben megvásárolta és a pápai gyűjteménynek ajándékozta.

Az üvegdobozban elhelyezett, élénk színekkel kifestett múmia hossza 190 centiméter, legnagyobb szélessége 48 centiméter. A szikonorfa, amelyből a koporsót készítették, jól viselte az idő múlását. A fejnél kicsit megrepesztett, de egyébként épségben őrzi eredeti alakját. A koporsó két részre áll: a fedél, inkább szobrászati alkotás, míg az alsó, melyített részt egy darabból faragták, és csapokkal illesztették össze a fedéllel.

A koporsófedélre festett maszkon — amely az egyiptomi szokás szerint az elhunytat ábrázolja — a fej sötétzöld színű parókával van fedve, az arc sárga. Az egyik váltól a másikig virágokból és különféle színű gyöngyökből font nyakék nyúlik. A nyakék alatt Nut istennő kiterjesztett szárnyakkal ábrázolja védi a Holt tetemet. Balra a festmény párját Osiris, az élet ura képezi. Hosszant a ko-

porsó végéig hieroglifákkal ellátott szalag húzódik, s értelme: „Proscynem Khout Amenti Osirisnek, Ahydos urának, ki igazságot oszt minden istenek trónján, hogy nyugalmat adjon Osirisnek, Horsieti papjának, Horinak, Asarperfasi — Isis papja fiának.”

A koporsó oldalán festmények láthatók. A művész a halott alvilági útját öröklítette meg hieroglifákkal szétválasztott képeken. Láthatjuk az egykori Egyiptom isteneit, Isist és Osiriszt, Horust és a sakálfejű Ambist. A koporsóban egy 165 centiméter hosszú vasonpótyában vastagon becsavart test pihen. Alacsony homlokú, kerek arcú ember volt, vaskos orral, Isis istennő papjának fia volt, aki fiatalon meghalt. Hogy mikor élt, milyen betegségben szenvedett, egyelőre titok a tudomány előtt.

BERCZELI A. KÁROLY

Hullámsír

48.

Voltak — intette le keményen a főjegyző. — Persze hogy voltak. Ha óhajta, el is sorolhatom, hogy mikor, de ez talán fölösleges is. A tény az, hogy hébe-hóba öntötték el a földet, néha egy-egy alacsony fekvő városrészt is, hogy a folyó aztán évtizedekig nyugton maradjon. De ezek az árvizek nem voltak végtelenek, mert a víz áthágtá a szántjének megfelelő alacsony töltést, elárasztotta a vidéket, s miután telehordta termékenyítő iszappal, pár hét múlva visszatarakodott az anyamegderbe. A gazdák néha már várták is az áldásos öntözést, mert utána a kővér legelőkön pompásan fejlődött a csöves állat, de a birka meg a ló is. A néhány összedőlő házat hamarosan újra felépítették.

Erre sorra felálltak a panaszok, mert mindenkinél volt valami mondanivalója, melyért ezt a pesti urat tették felelőssé, aki színeit váltogatva ült vagy állt az emelvény közötti asztala mögött. Többször törölgette homlokát is, kitérítve fehér zsebkezdőjét szürkecsikós kaputrojának egyik felső zsebéből. Ez a kétsoros, méltóságteljes kabát különben tele volt zsebekkel, s ez annyira feltűnt, hogy valaki halakán, de annál épebben meg is jegyezte: Micsoda papzsák ez!

A Tisza mente, kérem, tele volt kőcsagall — mondta, s köszörrülte kissé rekedtes torkát Abafi Aurél, a Vadászegylet elnöke, aki zöld, nyakig gombolható zakójával, középtű elválasztott hajával, merész sasorával és simára borotvált markáns, bizonyos fölényt sugárzó képével lecsúszott magnást sejtetett. — Mi láttuk el az egész monarchiát, hölgyeink kalapdíszeit, legyezőtömlait mi szállítottuk. Sehol sem volt annyi szélkialtó, gém, vadlúd, vadkacsa, s még sorolhatnám a végtelenségig, mint itt, pontosan Szeged környékén. Szalonkán is itt lehetett a legjobban, s ez nemcsak úri sportsevdély volt, hanem nemzetgazdasági érdek is, mert ezekért nagy árakat fizettek. Ma már — a Tisza szabályozása óta — a vadászatszáság lehetőségei is zsugorodnak, s ma holnap ez a kis lehetőség is megszűnik.

Herrich nem bírta tovább, s indulatosan tört ki.

Kérem, az egész világon szabályozzák a folyókat, s én a haladás híve vagyok. Önök szemrehányást tesznek nekem, hogy a szükséges szabályozás folytán az önök kedves, vidéki, bukolikus életformája válságba jutott. Ezzel, kérem, számolni kell, ha önök is igényt tartanak a városias fejlődésre. Önök az időt akarják megállítani! Önök falusias szórakozásait akarják megmenteni, s bennem az örögdögöt látják, aki Szegedet városi rangra szeretném fölemelni. De önök ezt nem hagyják!

Csak higgadtan, méltóságos uram — felekezte meg rohamában Herrichet a főjegyző, s mintegy fenyegetőleg nyújtotta föl a kezét. —

Mi éppen hogy a városiasodást tűztük ki célul magunk elé, de az az ősszeg, amit főgm-náziumra, a hosszú évek óta tervezett közúti hídra...

— Úgy van! — kiáltotta el magát Várady, s meglengette ócska fogadalmi kalapját.

Nevetés morajlott végig a tömegen, de a főjegyző elszántan folytatta.

— ...a lovasútra s az állandó kőszínházra gyűjtöttünk össze, ez a tömörked pénz mind a Tisza-szabályozás áldozata lett. Két évvel ezelőtt a majdnem végtelenség vált katasztrófában például éppen a főgm-náziumra szánt pénzt fecsereítették el. Tavaly Újszeged pusztult el úgy, hogy csak hét ház maradt lakható állapotban. S ha ön bukolikus, vidéki életformának nevezni azokat az ősi foglalkozásokat, melyek a várost felvirágoztatták és gazdaggá tették, akkor nagy tévedésben van. Kérem, a tiszai hajóácsok, a superek, az egész országot ellátták a híres bögőshajókkal. Ezekből ezek éltek. Nem beszélve a termények és az itt felhalmozott só szállításáról, mely szintén busanán jövedelmezett. Tápétól fölfelé majdnem minden mér földre működött egy halászbokor, ezek halak millióit sózták, balázták, s a nyers halon kívül ezeket is a piacra dobták. Ma — tessék csak megkérdezni — hiába vetnek tányát az őreghálóval a vízbe, hal egyre gyerebben akad, s még a parti varsák is nehezen telnek meg. Ez kenyérkereset, pénz, mint a pásztorkodás, mely szintén gazdasági érdek,

(Folytatjuk.)